

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ
INTERNET:

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
<http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/185/99

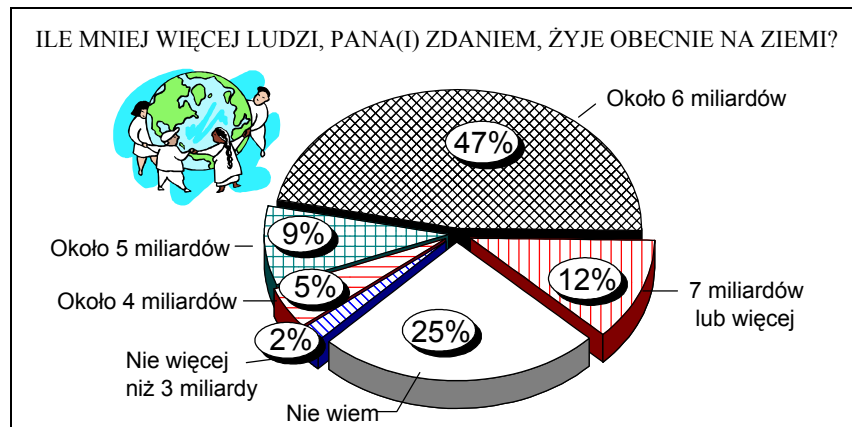
PROBLEMY DEMOGRAFICZNE ŚWIATA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ♣ Niespełna połowa Polaków (47%) orientuje się, ile mniej więcej ludzi żyje obecnie na Ziemi. Przeważający odsetek nie wie, jaka jest liczba ludności na świecie lub szacuje ją niewłaściwie.

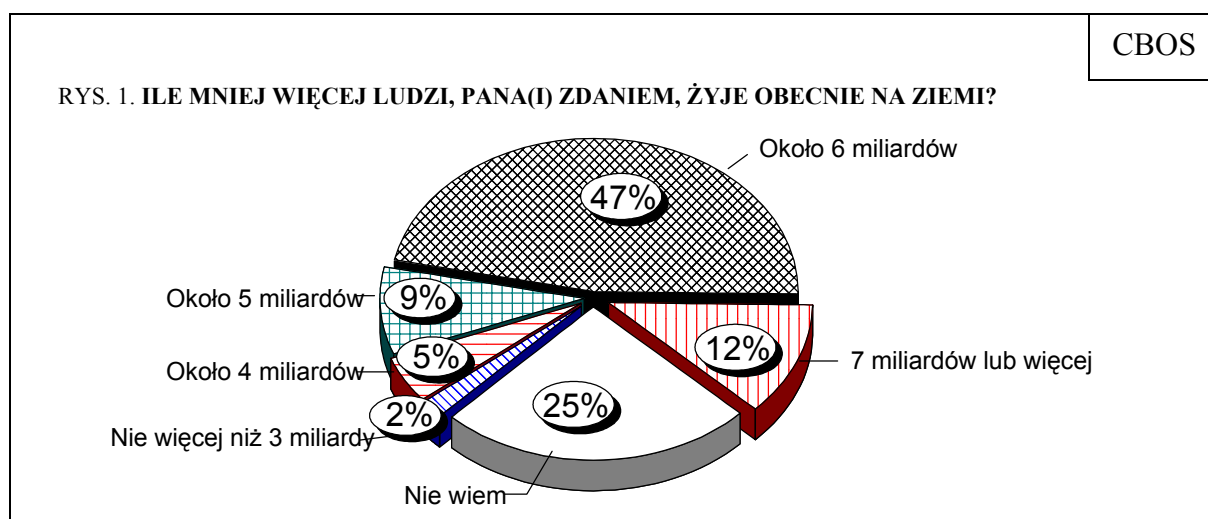

- ♣ Ponad połowa badanych (53%) jest przekonana, że w przyszłości liczba ludności stale będzie rosła. O groźbie przeludnienia słyszało lub czytało 65% Polaków, problematyka ta jest obca jednej trzeciej ankietowanych (35%).
- ♣ Prawie dwie trzecie respondentów (64%) sądzi, że zwiększająca się liczba ludności może spowodować różnego rodzaju zagrożenia. Za największe badani najczęściej uważają głód i wojny.
- ♣ Ponad połowa ankietowanych sądzi, że postęp nauki i techniki umożliwi przeżycie rosnącej liczbie ludności (53%), prawie jedna trzecia zaś wyraża przeciwną opinię (31%).
- ♣ Większość badanych (60%) jest zdania, że z eksplozją demograficzną natura nie poradzi sobie sama i ludzie powinni przeciwdziałać problemowi przeludnienia.

W październiku br. liczba ludności świata przekroczyła 6 miliardów. Demografowie przewidują stały i dynamiczny jej wzrost. Konsekwencją rosnącej liczby ludzi mogą być problemy, które pojawią się w przyszłości. Interesowało nas, co Polacy wiedzą o demograficznych problemach świata i co sądzą na ten temat¹.

ILE NAS JEST, ILE BĘDZIE?

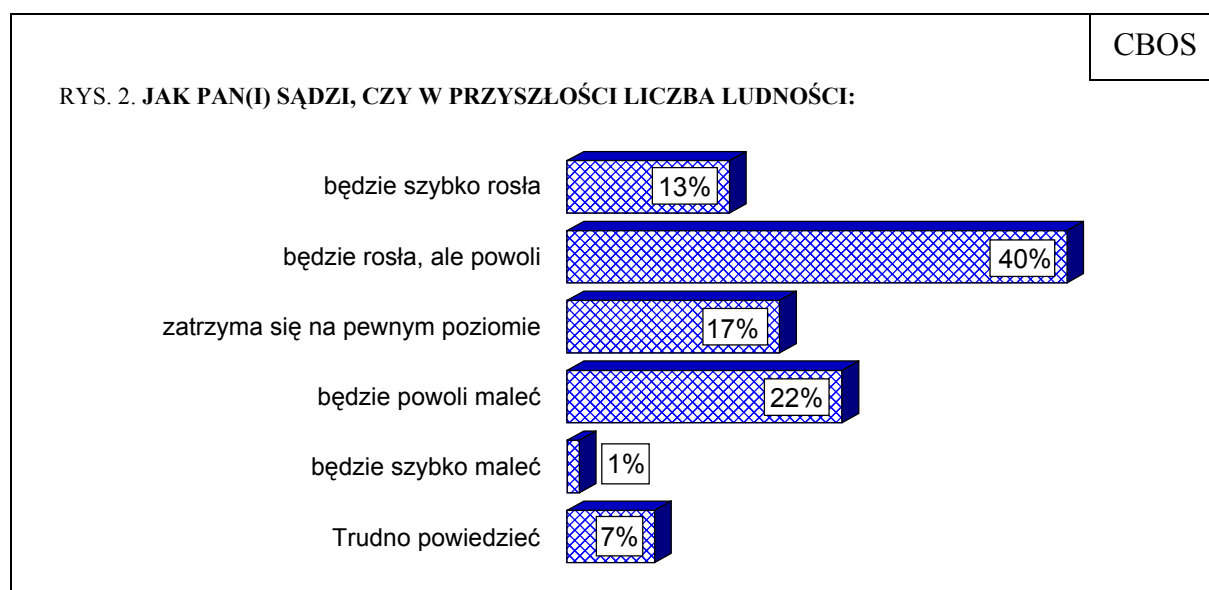
Niespełna połowa badanych (47%) orientuje się w liczebności naszej populacji i poprawnie szacuje liczbę ludności świata na około 6 miliardów. Przeważający odsetek ankietowanych nie wie, ile mniej więcej ludzi żyje obecnie na Ziemi lub wskazuje niewłaściwą ich liczbę.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (114), 10-15 listopada ‘99, reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłej ludności Polski (N=1089).

Jedna czwarta Polaków (w większości mieszkańców wsi i badanych z wykształceniem podstawowym) deklaruje, że nie wie, ile ludzi żyje obecnie na Ziemi. Prawie jedna piąta badanych (16%) zaniża liczbę ludności świata, a 12% uważa, że jest ona wyższa niż w rzeczywistości. Relatywnie największą wiedzą w tym zakresie, co raczej nie jest zaskakujące, wyróżniają się osoby z wyższym wykształceniem, spośród których niemal trzy czwarte (72%) wskazuje prawidłową odpowiedź.

Większość badanych sądzi, że w przyszłości liczba ludności będzie się zmieniać, tylko 17% uważa, że liczebność naszej populacji ustabilizuje się na pewnym poziomie. Ponad połowa respondentów jest przekonana, że ludzi będzie stale przybywać, w tym 13% uważa, iż liczba ludności będzie rosła szybko, a 40% - że powoli. Ponad jedna piąta badanych (22%) przewiduje powolne zmniejszanie się liczby ludzi na świecie.

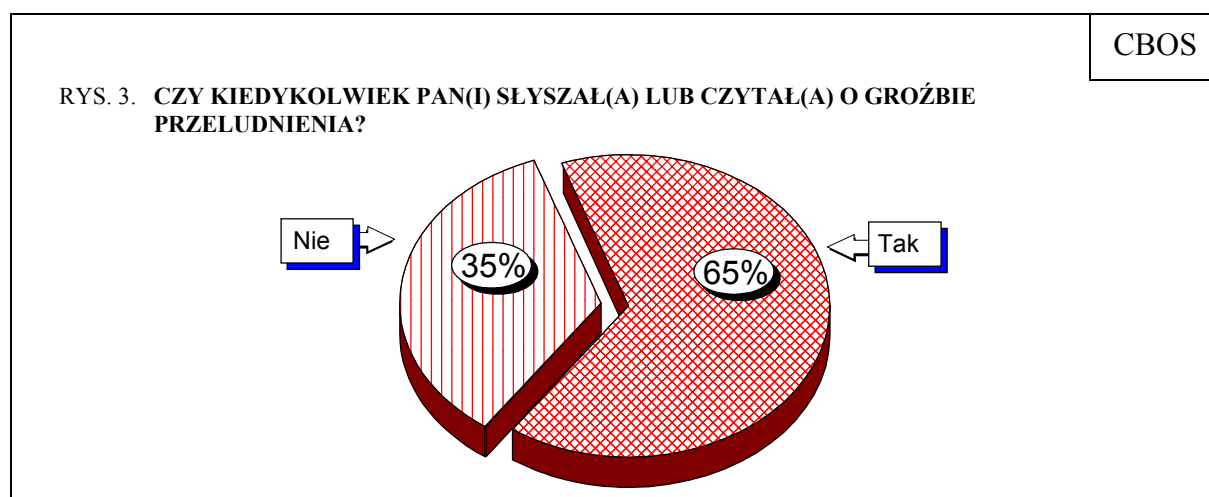

Wzrost liczby ludności prognozuje nieco więcej mężczyzn (58%) niż kobiet (48%). Przewidywania wzrostu są tym częstsze, im wyższe jest wykształcenie badanych. O tym, że w przyszłości liczebność populacji ludzkiej się zwiększy, przekonanych jest 39% respondentów z wykształceniem podstawowym, 47% - z zawodowym, 63% - ze średnim i 70% z wyższym.

Opinię na temat wzrostu liczebności naszej populacji zdecydowanie częściej podzielają mieszkańcy miast, w szczególności wielkich aglomeracji miejskich liczących powyżej 500 tys. ludności (70% wskazań), niż mieszkańcy wsi.

WZROST DEMOGRAFICZNY I JEGO KONSEKWENCJE

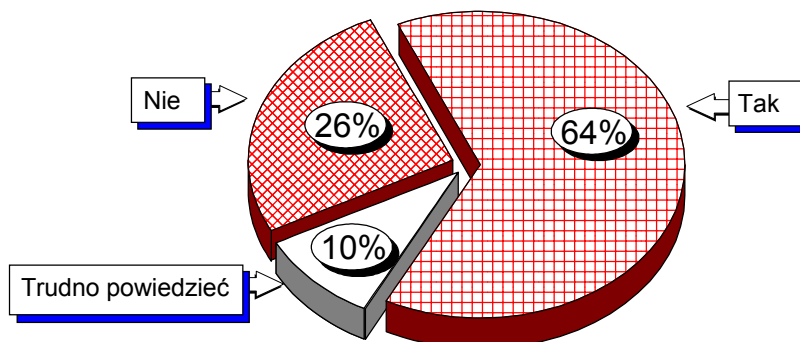
Nieustanny wzrost liczby ludności może w niedalekiej przyszłości grozić przeludnieniem. Taką ewentualność przewidują demografowie. Na forum publicznym kwestia przeludnienia jest szczególnie silnie akcentowana, kiedy wielkość populacji ludzi przekracza kolejny miliard. Okazuje się, że problem ten nie jest obcy większości Polaków - prawie dwie trzecie słyszało lub czytało o groźbie przeludnienia.

O tego rodzaju groźbie nie słyszała połowa mieszkańców wsi (51%) oraz badanych z wykształceniem podstawowym (53%).

Przeludnienie może wiązać się z różnego rodzaju zagrożeniami. Przypuszczenie to podziela większość respondentów (64%), jedna czwarta zaś (26%) sądzi, że wzrost liczby ludności nie spowoduje żadnych zagrożeń.

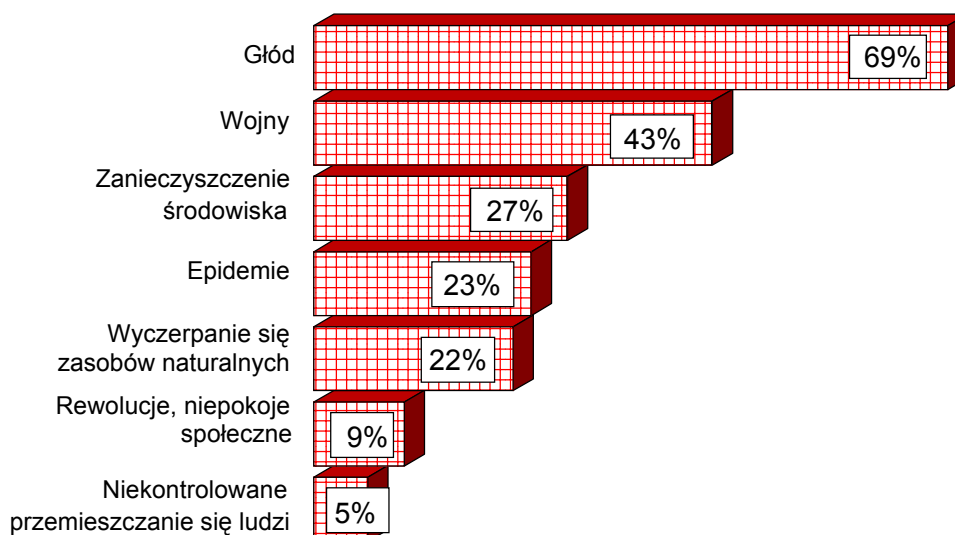
RYS. 4. CZY, PANA(I) ZDANIEM, ZWIĘKSZAJĄCA SIĘ LICZBA LUDNOŚCI MOŻE SPOWODOWAĆ JAKIEŚ ZAGROŻENIA?

Osoby, które sądzą, że wzrost liczby ludności może spowodować jakieś zagrożenia, prosiliśmy o wybranie z podanej listy nie więcej niż dwóch największych problemów, z jakimi, ich zdaniem, może borykać się ludzkość.

Odpowiedzi osób, które twierdzą, że zwiększająca się liczba ludności może spowodować jakieś zagrożenia (N=691)

RYS. 5. JAKIE ZAGROŻENIA UWAŻA PAN(I) ZA NAJWIĘKSZE?

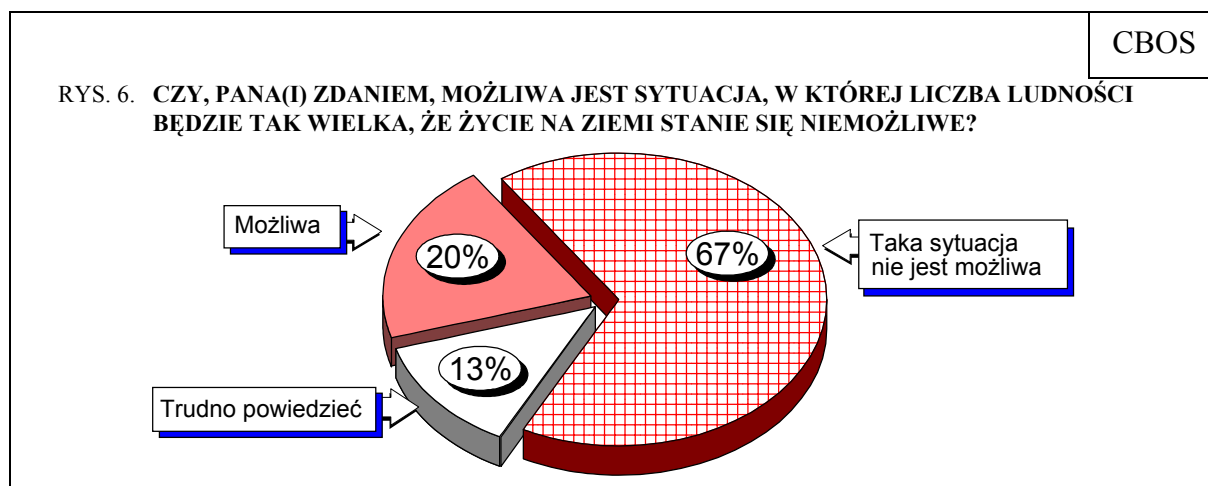
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dwa zagrożenia.

Za największe zagrożenia badani najczęściej uważają klęski głodu i wojny. Prawdopodobnie dlatego, że również obecnie stanowią one poważny problem, a w przyszłości można spodziewać się ich nasilenia. Wyraźnie mniejsze grupy respondentów wskazują

pozostałe zagrożenia. Być może zdaniem tej części ankietowanych wzrost liczby ludności dopiero w dalszej perspektywie może spowodować degradację środowiska, epidemie i przyczynić się do wyczerpania się zasobów naturalnych, bez których życie ludzi na Ziemi, przynajmniej według obecnej wiedzy, nie jest możliwe. Niewielkie odsetki badanych uważają, że do największych zagrożeń związanych ze wzrostem liczby ludności należą rewolucje i niepokoje społeczne oraz niekontrolowane migracje.

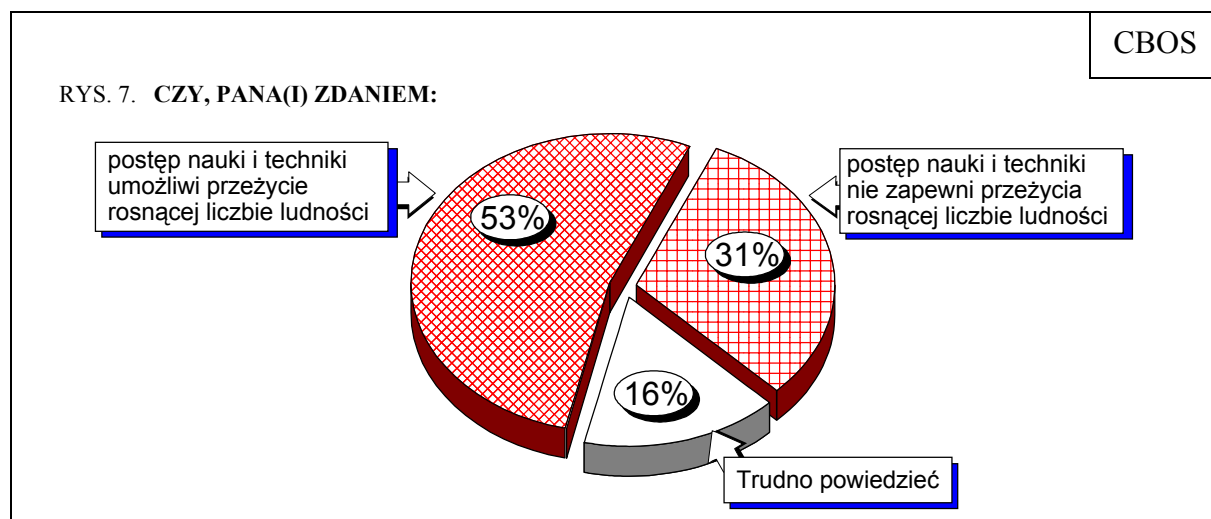
PRZELUDNIENIE – REALNE ZAGROŻENIE CZY MAŁY PROBLEM?

Mimo że badani dostrzegają różne zagrożenia związane ze zwiększającą się liczbą ludności, to jednocześnie można przypuszczać, że w większości są one traktowane jako sytuacje przejściowe, nie zaś takie, które mogłyby doprowadzić do poważnych konsekwencji dla egzystencji ludzi na Ziemi. Większość badanych (67%) jest przekonana, iż nieprawdopodobna jest sytuacja, kiedy liczba ludności będzie tak wielka, że życie na Ziemi stanie się niemożliwe.

Pod tym względem nieco większy sceptycyzm wykazują mężczyźni niż kobiety i oni częściej są przeświadczeni o istnieniu granic liczebności naszej populacji, których przekroczenie grozi poważnym niebezpieczeństwem dla życia na Ziemi.

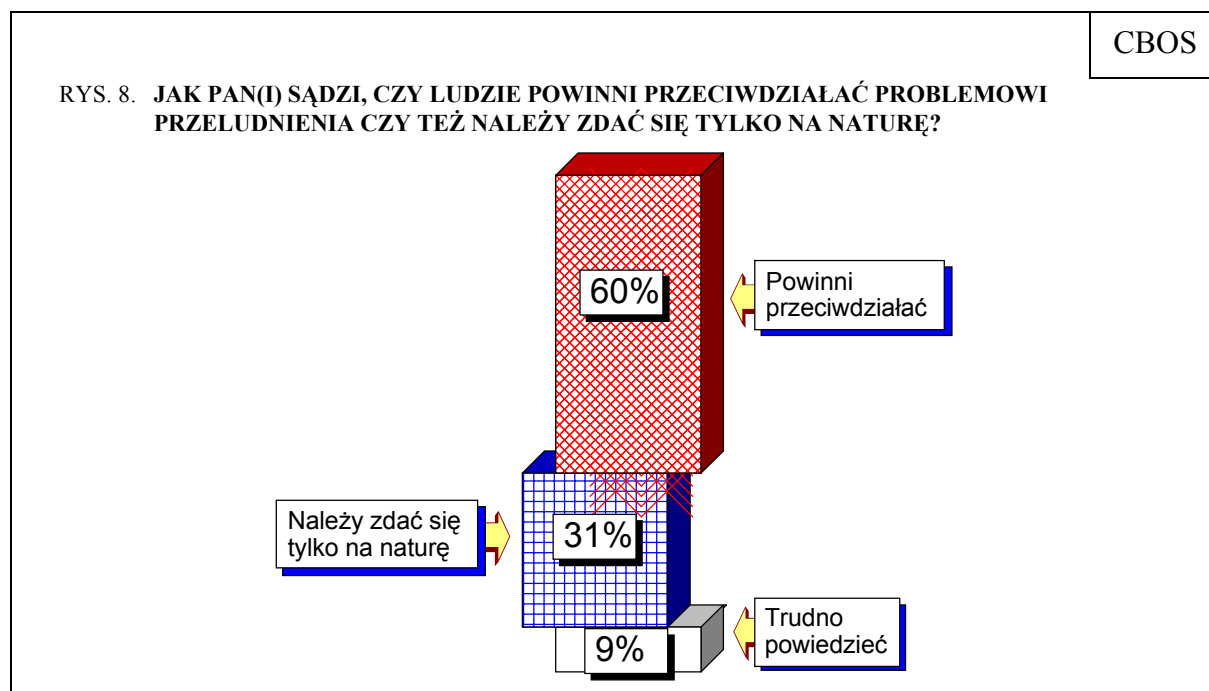
Wydaje się, że ludziom trudno w ogóle wyobrazić sobie taką sytuację, w której człowiek ujarzmiający siły natury i dominujący na Ziemi mógłby sam przyczynić się do swojej zagłady. Prawdopodobnie dlatego ponad połowa badanych (53%) jest przekonana o potędze nauki i techniki, których rozwój będzie kompensował problemy związane ze wzrostem liczby ludzi i umożliwi przeżycie stale rosnącej populacji. Można przypuszczać, że przeświadczenie to wynika również z pewnego poczucia bezpieczeństwa związanego z postępem cywilizacyjnym i wiarą w siłę nauki. Być może przypuszczenie to jest także nacechowane życzeniowo - ludzie oczekują od nauki rozwiązywania globalnych problemów, w tym rozbrojenia „bomby demograficznej”.

Opinię, że postęp nauki i techniki umożliwi przeżycie rosnącej liczbie ludności, najczęściej wyrażają osoby z wyższym wykształceniem (64%) oraz ludzie młodzi - do 24 roku życia (59%). O nieskuteczności naukowych rozwiązań w tym zakresie przekonani są głównie respondenci mający 65 lat i więcej (35%) oraz ci, którzy nie biorą udziału w praktykach religijnych (39%).

Większość badanych dostrzega zagrożenia związane z rosnącą liczbą ludności i jednocześnie nie wierzy, że w wyniku stałego jej wzrostu życie na Ziemi stanie się niemożliwe. Przeważający odsetek wierzy w postęp nauki i techniki, który w opinii

respondentów powinien zagwarantować ludziom przeżycie. W tym kontekście nie są więc zaskoczeniem odpowiedzi na pytanie dotyczące postaw wobec problemu przeludnienia. Większość badanych jest zdania, że natura samodzielnie nie zdoła uporać się z problemem rosnącej liczby ludności i ludzie sami powinni mu przeciwdziałać.

Do zwolenników przeciwdziałania problemowi przeludnienia należą w większości osoby, które postrzegają wzrost liczby ludności jako czynnik wywołujący różnego rodzaju zagrożenia (75%) oraz badani rzadko biorący udział w praktykach religijnych lub nieuczestniczący w nich w ogóle (odpowiednio 72% i 76%).

Odsetek respondentów wskazujących na potrzebę podjęcia aktywnych działań zmierzających do zapobieżenia nadmiernemu przyrostowi ludności może wskazywać na pewien poziom lęku przed przeludnieniem, który ujawnia się mimo nadziei pokładanej w rozwiązaniach naukowych i mimo dużego poziomu niewiary w możliwość zagłady spowodowanej eksplozją demograficzną.

Opracował
Arkadiusz SĘK

A N E K S

Tabela 1. Czy kiedykolwiek Pan(i) słyszał(a) lub czytał(a)
o groźbie przeludnienia?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	65	35	1089
Płeć			
Mężczyźni	69	31	516
Kobiety	62	38	573
Wiek			
18-24 lat	76	24	156
25-34	67	33	192
35-44	70	30	222
45-54	72	28	200
55-64	55	45	139
65 lat i więcej	49	51	180
Miejsce zamieszkania			
Wies	49	51	401
Miasto do 20 tys.	71	29	128
20 - 100 tys.	75	25	213
101 - 500 tys.	77	23	210
501 tys.i więcej mieszk.	75	25	136
Wykształcenie			
Podstawowe	47	53	308
Zasadnicze zawodowe	57	43	251
Średnie	77	23	415
Wyższe	91	9	115
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	88	12	91
Prac.umysł.niż.szczebla	82	18	119
Pracownicy fiz.- umysł.	74	26	62
Robotnicy wykwalifikowani	65	35	102
Robotnicy niewykwalifik.	59	41	35
Rolnicy	46	54	70
Pracujący na własny rach.	74	26	59
Bierni zawodowo			
Renciści	57	43	123
Emeryci	55	45	215
Uczniowie i studenci	89	11	63
Bezrobotni	51	49	90
Gospodynie domowe i inni	58	42	60
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	81	19	206
społce właścicieli			
prywatnych i państwa	80	20	107
sekt. pryw. poza rolnict.	72	28	179
prywatnym gosp. rolnym	47	53	82
Dochody na jedną osobę			
Do 275 zł	50	50	151
276 - 399	62	38	126
400 - 549	67	33	250
550 - 799	73	27	181
Powyżej 799 zł	79	21	152
Ocena własnych war. mater.			
Złe	58	42	329
Średnie	64	36	494
Dobre	78	22	266
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	66	34	66
Raz w tygodniu	62	38	568
1-2 razy w miesiącu	58	42	182
Kilka razy w roku	75	25	183
W ogóle nie uczestniczy	84	16	90
Poglądy polityczne			
Lewica	71	29	254
Centrum	70	30	320
Prawica	73	27	289
Trudno powiedzieć	43	57	222

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, zwiększając się liczba ludności może spowodować jakieś zagrożenia?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	64	26	10	1088
Płeć				
Meżczyźni	66	25	9	516
Kobiety	62	27	11	572
Wiek				
18-24 lat	67	25	9	156
25-34	70	18	11	192
35-44	70	24	6	221
45-54	63	28	8	200
55-64	56	35	9	139
65 lat i więcej	52	29	19	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	55	31	14	401
Miasto do 20 tys.	66	29	5	128
20 - 100 tys.	71	23	6	213
101 - 500 tys.	68	21	11	209
501 tys.i więcej mieszk.	67	25	9	136
Wykształcenie				
Podstawowe	53	29	18	308
Zasadnicze zawodowe	62	28	10	251
Średnie	68	25	7	414
Wyższe	76	21	3	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	73	22	5	91
Prac. umysł. niż. szczebla	69	24	7	119
Pracownicy fiz. - umysł.	77	17	6	61
Robotnicy wykwalifikowani	69	23	8	102
Robotnicy niewykwalifik.	64	20	16	35
Rolnicy	51	32	17	70
Pracujący na własny rach.	64	33	3	59
Bierni zawodowo				
Renciści	60	29	12	123
Emeryci	53	33	15	215
Uczniowie i studenci	80	15	5	63
Bezrobotni	52	30	18	90
Gospodynie domowe i inni	74	20	6	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	74	20	6	206
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	67	25	7	107
sekt. pryw. poza rolnict.	67	27	6	178
prywatnym gosp. rolnym	54	31	15	82
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	60	26	14	151
276 - 399	63	22	15	126
400 - 549	63	28	9	250
550 - 799	64	29	8	180
Powyżej 799 zł	71	24	4	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	60	25	15	329
Średnie	61	29	10	494
Dobre	73	23	4	265
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	54	38	8	66
Raz w tygodniu	60	29	11	568
1-2 razy w miesiącu	63	25	12	182
Kilka razy w roku	73	19	8	182
W ogóle nie uczestniczy	74	18	8	90
Poglądy polityczne				
Lewica	72	22	6	253
Centrum	68	24	8	320
Prawica	62	32	6	289
Trudno powiedzieć	48	28	24	222

Tabela 3. Czy Pana(i) zdaniem: 1 - możliwa jest sytuacja, w której liczba ludności będzie tak wielka, że życie na Ziemi stanie się niemożliwe; 2 - taka sytuacja nie jest możliwa

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	67	13	1089
Płeć				
Mężczyźni	26	61	13	516
Kobiety	16	72	12	573
Wiek				
18-24 lat	26	62	12	156
25-34	29	63	9	192
35-44	18	71	11	222
45-54	18	73	9	200
55-64	14	71	15	139
65 lat i więcej	18	60	22	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	18	65	18	401
Miasto do 20 tys.	17	72	11	128
20 - 100 tys.	26	66	8	213
101 - 500 tys.	20	70	10	210
501 tys. i więcej mieszk.	24	66	10	136
Wykształcenie				
Podstawowe	17	64	19	308
Zasadnicze zawodowe	16	68	16	251
Średnie	24	69	7	415
Wyższe	26	66	8	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	27	64	10	91
Prac. umysł. niż. szczebla	20	77	3	119
Pracownicy fiz.- umysł.	26	69	5	62
Robotnicy wykwalifikowani	22	66	12	102
Robotnicy niewykwalifik.	20	59	21	35
Rolnicy	23	68	9	70
Pracujący na własny rach.	21	72	7	59
Bierni zawodowo				
Renciści	13	63	24	123
Emeryci	16	67	17	215
Uczniowie i studenci	40	55	5	63
Bezrobotni	13	70	17	90
Gospodynie domowe i inni	23	67	10	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	20	74	6	206
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	26	65	9	107
sekt. pryw. poza rolnict.	21	69	11	179
prywatnym gosp. rolnym	22	66	12	82
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	18	68	14	151
276 - 399	23	63	14	126
400 - 549	20	69	11	250
550 - 799	20	67	13	181
Powyżej 799 zł	24	70	6	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	68	16	329
Średnie	20	68	13	494
Dobre	28	65	8	266
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	10	79	11	66
Raz w tygodniu	18	68	14	568
1-2 razy w miesiącu	22	64	14	182
Kilka razy w roku	21	68	10	183
W ogóle nie uczestniczy	40	53	7	90
Poglądy polityczne				
Lewica	25	65	10	254
Centrum	19	73	8	320
Prawica	20	71	9	289
Trudno powiedzieć	17	56	27	222

Tabela 4. Czy Pana(i) zdaniem: 1 - postęp nauki i techniki umożliwi przeżycie rosnącej liczbie ludności; 2 - postęp nauki i techniki nie zapewni przeżycia rosnącej liczbie ludności

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	31	16	1089
Płeć				
Mężczyźni	53	31	16	516
Kobiety	54	30	16	573
Wiek				
18-24 lat	59	26	15	156
25-34	56	28	16	192
35-44	57	29	14	222
45-54	53	38	9	200
55-64	52	27	21	139
65 lat i więcej	41	35	24	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	48	28	24	401
Miasto do 20 tys.	53	35	12	128
20 - 100 tys.	55	33	12	213
101 - 500 tys.	56	32	12	210
501 tys. i więcej mieszk.	62	29	10	136
Wykształcenie				
Podstawowe	43	31	26	308
Zasadnicze zawodowe	52	31	17	251
Średnie	59	30	11	415
Wyższe	64	29	6	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	65	27	8	91
Prac. umysł. niż. szczebla	67	23	11	119
Pracownicy fiz.- umysł.	65	28	7	62
Robotnicy wykwalifikowani	48	42	10	102
Robotnicy niewykwalifik.	40	29	31	35
Rolnicy	50	20	30	70
Pracujący na własny rach.	67	20	13	59
Bierni zawodowo				
Renciści	41	28	31	123
Emeryci	45	38	17	215
Uczniowie i studenci	61	29	10	63
Bezrobotni	50	33	17	90
Gospodynie domowe i inni	54	36	10	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	61	31	9	206
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	57	34	10	107
sekt. pryw. poza rolnict.	60	25	15	179
prywatnym gosp. rolnym	52	20	28	82
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	45	34	21	151
276 - 399	48	33	21	126
400 - 549	53	34	14	250
550 - 799	56	29	15	181
Powyżej 799 zł	61	30	9	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	49	31	20	329
Średnie	51	32	18	494
Dobre	63	28	9	266
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	57	20	23	66
Raz w tygodniu	54	30	16	568
1-2 razy w miesiącu	50	32	18	182
Kilka razy w roku	57	29	14	183
W ogóle nie uczestniczy	50	39	10	90
Poglądy polityczne				
Lewica	57	33	10	254
Centrum	56	31	13	320
Prawica	57	34	9	289
Trudno powiedzieć	41	23	36	222

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy ludzie powinni przeciwdziałać problemowi przeludnienia czy też należy zdać się tylko na naturę?
1 - Powinni przeciwdziałać; 2 - Należy zdać się tylko na naturę (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	60	31	9	1088
Płeć				
Mężczyźni	62	30	7	515
Kobiety	58	32	10	573
Wiek				
18-24 lat	60	31	9	156
25-34	68	24	8	191
35-44	66	32	2	222
45-54	61	35	4	200
55-64	53	33	15	139
65 lat i więcej	50	32	18	180
Miejsce zamieszkania				
Wieś	53	34	13	401
Miasto do 20 tys.	65	23	12	128
20 - 100 tys.	66	31	3	213
101 - 500 tys.	61	31	8	209
501 tys.i więcej mieszk.	67	30	3	136
Wykształcenie				
Podstawowe	46	38	16	308
Zasadnicze zawodowe	57	35	8	250
Średnie	70	25	5	415
Wyższe	72	25	4	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	75	22	2	91
Prac. umysł. niż. szczebla	66	32	1	119
Pracownicy fiz.- umysł.	73	24	3	62
Robotnicy wykwalifikowani	56	40	4	102
Robotnicy niewykwalifik.	59	30	11	35
Rolnicy	50	40	10	70
Pracujący na własny rach.	68	26	6	57
Bierni zawodowo				
Renciści	55	32	13	123
Emeryci	52	30	17	215
Uczniowie i studenci	71	25	4	63
Bezrobotni	57	29	14	90
Gospodynie domowe i inni	57	38	5	60
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	71	26	3	206
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	60	36	4	107
sekt. pryw. poza rolnict.	63	31	6	177
prywatnym gosp. rolnym	51	35	14	82
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	59	34	7	150
276 - 399	54	32	14	126
400 - 549	58	36	7	250
550 - 799	64	27	9	181
Powyżej 799 zł	72	24	5	152
Ocena własnych war. mater.				
Złe	55	35	10	328
Średnie	59	32	9	494
Dobre	70	24	6	266
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	45	45	10	64
Raz w tygodniu	56	34	10	568
1-2 razy w miesiącu	58	34	8	182
Kilka razy w roku	72	23	5	183
W ogóle nie uczestniczy	76	17	7	90
Poglądy polityczne				
Lewica	73	23	4	254
Centrum	62	33	4	320
Prawica	62	34	4	289
Trudno powiedzieć	41	33	26	222